

Monumentnummer*: 508274

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status rijksmonument
Inschrijving register* 17 februari 1998
Kadaster deel/nr 82959/150

Woonplaats*	Gemeente*	Provincie*
Ter Aar	Nieuwkoop	Zuid-Holland

Kadastrale gemeente*	Sectie*	Kadastraal object*	Appartement aanduiding	Grondperceel
Ter Aar	A			4399

Omschrijving**

Inleiding

In 1902 gewijde St. Adrianuskerk, gelegen aan een voorplein, in vroeg-gotische trant naar ontwerp van J.L. Meester en J. Scheepens. In het noordwesten bevindt zich tegen het koor van de kerk de sacristie (rijksmonumentnummer 508277).

NB In 1974 is het bankenplan gewijzigd, waarbij het middenpad is komen te vervallen. De oude banken zijn hergebruikt in de nieuwe opstelling.

Omschrijving

In baksteen opgetrokken centraliserende driebeukige kruisbasiliek met achthoekige kruising, driebeukig transept en vijfzijdig gesloten koor met veelzijdige zijkoren onder een samenstel van leien lessenaar- en zadeldaken met dakruiters en aan de westzijde voor het schip een hoog oprijzende toren op vierkante grondslag met ingesnoerde leien naaldspits. Tegen de zijbeuken bevinden zich in het westen veelzijdige kapellen onder een leien dak met kapelkruis. Tussen de noordelijke zijkapel en de toren bevindt zich een traptoren.

De verhoogde achtzijdige kruising wordt beklemtoond door vier frontalen, gedecoreerd met klimmende blinde lancetvormige spaarvelden, die zich herhalen in de topgevels van de transeptarmen, en gedekt door zadeldaken bekroond met een ranke, kleine vieringstoren en kruis. De uitstekende transeptarmen zijn voorzien van zijbeuken, naar het westen toe een drie traveeën tellend schip. De gevels worden geleed door muurvlakken gescheiden door versneden steunberen waarin ofwel drie gekoppelde lancetramen opgenomen in een spitsboognis met natuurstenen onderdorpel ofwel door - in de noord- en zuidgevel van het transept klimmende -

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

lancetvensters. De zijbeuken worden gedekt door lessenaardaken, de kapellen door puntaken met een kruis bekrond. De gevels van het koor worden geleed door vensters met natuurstenen tracering bestaande uit twee lancetramen en roosvenster met glas-in-lood.

Vierledige toren met hoofdportaal en aan weerszijden aangebouwde zijportalen. Eerste geleding van de toren, met op de hoeken haaks gestelde versneden steunberen, is vlak uitgevoerd, tweede geleding heeft aan noord- en zuidzijde drie lancetvormige spaarvelden en aan westzijde drie lancetvensters in een spitsboognis gevat, derde en vierde verdieping aan elke zijde geleed door lisenen, rondboogfries en drie hoge smalle lancetvormige spaarvelden waarvan het bovenste deel met galmgaten. Toren met achzijdige naaldspits en frontalen, elk met een uurwerk met wijzerplaat, eindigend in een torenkruis.

Spitsboogvormige hoofd- en zijportalen met wimbergen, in het hoofdportaal gedecoreerd met een spitsboogvormig spaarveld, in zijportalen met decoratieve band in siermetselwerk, afgewerkt met een natuurstenen lijst met hogels en in het midden een kruisbloem. In baksteen en natuursteen uitgevoerde archivoltten en colonetten met natuurstenen gestileerde bladkapitelen. Elk portaal bevat een dubbele eikehouten deur met sierbeslag en een natuurstenen met rozetten gedecoreerde bovendorpel, waarboven natuurstenen rondboogtracering gevuld met veelkleurig glas-in-lood. Tegen de haaks gestelde steunberen van de toren zijn aan weerszijden van het hoofdportaal op bewerkte consoles natuurstenen heiligenbeelden onder rijk versierde baldakijnen geplaatst (H. Phocas, H. Lidwina, H. Willibrordus, H. Adrianus). Steunberen met pinakelbekroning aan weerszijden van de zijportalen.

Het inwendige van de kerk is grotendeels in schoon metselwerk uitgevoerd. Achzijdige kruising met bakstenen stergewelf gedragen door acht bundelpijlers. Driedelige opstand in transeptarmen en middenschip bestaande uit spitsboogvormige arcadebogen waarboven een doorlopend bruinrood geschilderd fries met vergulde gotische letters en groene klaverrand aan de boven- en onderzijde afgezet met een bruin geglaazuurde bakstenen rand, triforium met vier gekoppelde spitsboognissen verbonden door deelzuiltjes met groen-rood gepolychromeerde kapitelen en lichtbeuk. Het triforium is in het transept versierd met schilderijen van musicerende engelen.

Midden- en zijschepen met bakstenen kruisribgewelven, afgezet met geglaazuurde bakstenen. Bakstenen pijlers op natuurstenen basement met colonetten en gepolychromeerde bladkapitelen, in de kruising gepolychromeerde gewelfaanzetten. Koorwanden bestaande uit twee geledingen, gescheiden door het tekstfries. Benedenzone met blinde spitsboognissen met in het boogveld schilderijen van o.m. vis met broodmand, Arma Christi en Agnus Dei. Bovenzone met veelkleurige gebrandschilderde ramen met voorstellingen uit het leven van Christus en heiligenfiguren.

De wanden van het transept en de koorkapellen zijn gepolychromeerd in aardekleuren. Boven een zwarte plint zijn zones met gestileerde florale motieven in verschillende kleurstellingen aangebracht, gescheiden door smalle bandfriezen met kleine motieven. In het transept zijn in de zone onder het triforium bruinrode spitsboogvelden in een omlijsting geschilderd, die dienen als achtergrond van witgeschilderde 18e eeuwse houten apostelbeelden, op bewerkte consoles geplaatst en vervaardigd door W.H. van der Wall.

In het westen een orgeltribune met opengewerkte borstwering gedragen door een spitsboogvormige arcadeboog. In de vier wanden van de toren diepe blinde spitsboognissen. Kruisribgewelf in gele baksteen met rode ribben, waarlangs een zwarte bakstenen rand. In de boogvelden van de portalen roosvensters met glas-in-lood in rode, groene, gele en blauwe kleuren in geometrische vormen. Overig glas-in-lood in transept, midden- en zijschepen en in kapellen met geometrische en florale ornamenten in heldere kleuren.

In het interieur zijn met name de volgende onderdelen van belang. Witgeschilderde houten beelden van de twaalf apostelen tegen de transeptwanden en beeld van H. Adrianus in het transept, daterend uit de achttiende eeuw en afkomstig uit de vroegere kerk,

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

vervaardigd door W.H. van der Wall. In marmer en koper uitgevoerd hoofdaltaar met in hout en in brons uitgevoerde reliëfs, blijkens signatuur afkomstig uit het atelier van Brom te Utrecht en oorspronkelijk behorend tot de communiebank, evenals de koperen onderdelen van de lezenaar en altaartafel. In marmer uitgevoerd neo-gotische kansel op zuilen met gedecoreerde kapitelen met houten neo-gotisch klankbord. Wit marmeren altaartomben, afkomstig uit de vroegere kerk, uit het midden van de negentiende eeuw in koorkapellen waarop beelden geplaatst. In de zuidelijke kapel tombe met annunciatiereliëf van Stracké en Mariabeeld, in de noordelijke kapel tombe met voorstelling van de marteldood van Adrianus met Christusbeeld. Twee eikenhouten, in neo-barokke trant gesneden biechtstoelen met figuratieve voorstellingen, ca. 1900. Kruiswegstaties met zijpanelen in de zijschepen en de transeptarmen geschilderd door Frans Loots uit Haarlem in 1912-1914. Op wanden van de zijkoren schilderingen van Loots uit 1913, voorstellende Christus in de Tempel en Werkplaats van Jozef. Westelijke zijkapellen, door ijzeren hekwerken afgesloten, en westwand eveneens met schilderingen van Frans Loots daterend rond 1915. Glas-in-lood vensters met kleine symbolische voorstellingen. Linker zijkapel met marmeren doopvont met koperen deksel gedecoreerd met de vier evangelisten, rechter zijkapel met altaar met Pieta-beeld. In de kerk bevinden zich de oorspronkelijke kerkbanken, zij het thans in gewijzigde opstelling. In rijk gesneden achttiende eeuwse orgelkas een tweeklaviersorgel van L. Ypma, gemaakt in 1854. Klokkenstoel met gelui bestaande uit drie klokken van Petit en Fritsen, 1920, diam. resp. 90 cm, 70 cm en 55 cm.

Waardering

In- en exterieur van vroeg-gotische parochiekerk met bijbehorende interieuronderdelen van algemeen belang vanwege de architectuur- en cultuurhistorische waarden, waarbij op bijzondere wijze de longitudinaalbouw gecombineerd wordt met een centrale achzijdige kruising.

Tevens van belang als hoofonderdeel van het kerkelijke complex.

<i>Hoofdcategorie</i>	<i>Subcategorie</i>	<i>Functie</i>
Religieuze gebouwen	Kerk en kerkonderdeel	Kerk